

انقلاب رُز، تفلیس، گرجستان، ۲۰۰۳. منبع: [Zaraza](#)

انقلاب گل سرخ؛ وقتی گرجستان گفت «دیگر بس است!»

چشم‌انداز و انگیزه

شهرهای رو به ویرانی، فقر گسترده، رهبری ابدی و فساد حاکم بر همه شئونات زندگی، توصیف وضعیت گرجستان^۱ در سال ۲۰۰۳ میلادی بود. دوازده سال پس از استقلال از اتحاد جماهیر شوروی و جنگ داخلی خشونت‌باری که پیامد آن بود، کشور دچار یک جو آخرالزمانی شده بود و حتی مرده‌های متحرک داشت.

«مردم گرجستان برای ۲۰۰ سال ... از بیان مکنونات قلبی خود محروم بودند و

۱- گرجستان، کشوری در منطقه قفقاز، جزء اتحاد جماهیر شوروی بود که سرانجام در سال ۱۹۹۱ به استقلال دست یافت. وسعت آن ۶۹ هزار و ۷۰۰ کیلومتر مربع است و جمعیت آن ۳ میلیون و ۷۲۳ هزار و ۵۰۰ نفر (در سال ۲۰۱۹) برآورد شده و شهروندان آن عمدتاً گرجی، ارمنی و آذربایجانی هستند. پایتخت این کشور تفلیس است. سرزمین‌های واقع در شرق گرجستان که متعلق به ایران بود در سال ۱۸۱۸، در زمان فتحعلی شاه قاجار، به دنبال شکست ایران در جنگ با روسیه و پس از انعقاد عهدنامه گلستان، به وساطت سفیر وقت انگلیس در تهران به روسیه واگذار شد.

ناگزیر به انجام هر آنچه از آن‌ها خواسته می‌شد بودند. یکی از شهروندان گرجستان به خاطر می‌آورد که نمی‌توانست آنچه را می‌اندیشید بر زبان آورد؛ او یک مرده متحرک بود.^۲ اما در کنار مردم گرجستان، که به مرده متحرک تقلیل یافته بودند، رهبر یک مومیایی بود. ادوارد شواردنادزه^۳ از سال ۱۹۷۲ به مدت بیست سال، با یک وقفه کوتاه، بر کشور حکومت کرده بود. او تا سال‌ها پس از سقوط اتحاد جماهیر شوروی، محصور در ثروت، راهکارهای قدیمی فساد و تقلب‌های انتخاباتی، حکومت خود را با موفقیت در گرجستان حفظ کرده بود.

در چنین وضعیتی، همان‌طور که انتظار می‌رفت، افکار عمومی به مشارکت سیاسی کوچک‌ترین اعتقاد و اعتمادی نداشتند.^۴ با این حال شمار کثیری از جوانان و افراد تحصیل کرده از رخوت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی حاکم بر کشور به تنگ آمده بودند. آن‌ها به این نتیجه رسیده بودند که حکومت ۲۶ ساله شواردنادزه عامل رکود کشور بود. یکی از آن‌ها می‌گوید: «چهره شواردنادزه تجسم همه پلیدی‌ها بود و امید به خلاصی از آن ... در یک مرحله به جایی رسید که فکر می‌کردیم اگر از دست او خلاص شویم، از همه مشکلات آزاد خواهیم شد.»^۵ رهایی از شواردنادزه مستلزم برکنار کردن حزب او در انتخابات نوامبر ۲۰۰۳ بود که از دید همگان صرفاً «تمرین

2- Hash-Gonzalez, Kelli. *Popular Mobilization and Empowerment in Georgia's Rose Revolution*. Lanham, Maryland: Lexington Books, 2012. Print. p.26

۳- Eduard Shevardnadze (۱۹۲۸ - ۲۰۱۴): سیاستمدار و دیپلمات گرجی که وقتی گرجستان جزء اتحاد جماهیر شوروی بود دبیر کل حزب کمونیست در گرجستان بود و عملاً از سال ۱۹۷۲ تا سال ۱۹۸۵ رهبر دست‌نشانده شوروی در گرجستان تلقی می‌شد. در سال ۱۹۸۵ به سمت وزیر خارجه اتحاد جماهیر شوروی برگزیده شد و مسئول بسیاری از تصمیمات کلیدی از جمله یکی‌شدن دوباره آلمان شرقی و غربی در زمان صدارت گورباچف بود. شواردنادزه بعد از گورباچف، مهم‌ترین شخصیت سیاسی در اتحاد جماهیر شوروی محسوب می‌شد. او پس از یک بیماری طولانی و در انزوای سیاسی در تفلیس در گذشت ولی پس از مرگش از وی قدرانی بسیار شد و مراسم تشییع پیکر او با تشریفات کامل و در حد مراسم یک مقام سیاسی-ملی برگزار شد.

4- Kandelaki, Giorgi. [Georgia's Rose Revolution: A Participant's Perspective](#). USIP, 2006. Web. p.8

5- Hash-Gonzalez. p.38

نهایی» برای انتخابات ریاست جمهوری بود که قرار بود در سال ۲۰۰۴ برگزار شود.^۶ حتی با معیارهای حاکم بر سیاست در گرجستان هم تقلب‌هایی که در انتخابات سال ۲۰۰۳ روی داده بود غیر متعارف بود. نظرسنجی‌های مستقلى که در روز انتخابات صورت گرفت و جدول‌بندی موازی آرا^۷ در تناقض کامل با نتایج رسمی اعلام شده بود که شواردنادزه را به عنوان نامزد بلوک موسوم به «برای گرجستان جدید» از حیث تعداد آرای کسب شده، نفر اول اعلام کرده بود.^۸ میخائیل ساآکاشویلی^۱، رهبر مخالفان، که طبق جدول‌بندی موازی آرای حزبش برنده انتخابات شده بود شواردنادزه را به یک سارق تشبیه کرد که آرای مردم را به سرقت برده است. احزاب مخالف به فاصله کمی پس از اعلام نتایج رسمی انتخابات به طور دسته‌جمعی دست به یک راهپیمایی زدند. استقبال و مشارکت مردم در این راهپیمایی بسیار بالاتر از آنچه انتظار می‌رفت بود.^{۱۱}

6- Angley, Robyn E. "Escaping the Kmara Box: Reframing the Role of Civil Society in Georgia's Rose Revolution." *Studies of Transition States and Societies*, vol. 5, no.1, 2013, pp.42-57. p.47

۷- Parallel vote tabulation (PVT): هدف از جدول‌بندی موازی آراء، که یک تکنیک نظارتی در انتخابات است، قراردادن اطلاعات معتبر در اختیار احزاب، نامزدها و عموم جامعه برای ارزیابی مشروعیت نتایج است. برای آگاهی بیش‌تر از این تکنیک نظارتی، رجوع کنید به: [شرایط لازم برای انتخابات آزاد و منصفانه، دفترچه راهنمای ناظرین محلی انتخابات](#)، سازمان امنیت و همکاری اروپا، ترجمه: بنیاد عبدالرحمن برومند، صفحه ۹۸.

8- Kandelaki. p.4

9- [Georgia Parliamentary Elections 2 November 2003 OSCE/ODIHR Election Observation Mission Report, Part 1](#). Warsaw: OSCE, 2004. Web.. p.20

۱۰- Mikheil Saakashvili (۱۹۶۷-) سیاستمدار گرجی - که بعداً تابعیت اوکراین را هم گرفت - سومین رئیس جمهور گرجستان بود که دو دوره متوالی از ژانویه ۲۰۰۴ تا نوامبر ۲۰۱۳ به این سمت انتخاب شد. او در سال ۲۰۰۱ از وزارت دادگستری در دولت شواردنادزه استعفا داد چون آن دولت را بسیار فاسد می‌دانست، اما خودش پس از دو دوره متوالی ریاست جمهوری و منع قانونی برای این که دوباره نامزد احراز این سمت شود، با اتهامات کیفری (قتل، فساد مالی و سوءاستفاده از قدرت) مواجه شد و به طور غیابی محاکمه و محکوم شد.

11- Karumidze, Zurab & Wertsch, James V. *Enough!: The Rose Revolution in the Republic of Georgia*. New York: Nova Science Publishers, 2005. Print. p.4

تب اعتراض زمانی به اوج خود رسید که نتیجه رأی گیری در منطقه آجارا^{۱۲} اعلام شد. این منطقه عملاً تیول مرد قدرتمند و پرنفوذی به نام اصلان اباشیدزه^{۱۳} بود. نتایج رسمی انتخابات، حزب اباشیدزه یعنی «اتحاد دموکراتیک برای تجدید حیات»^{۱۴} را از حیث کثرت آرا با ۱۸/۴ درصد در رده دوم در سطح کشور قرار می داد؛ ادعایی که هیچ کس آن را باور نداشت.^{۱۵} معترضان بر این باور بودند که شواردنازه، به رغم انتقادات شدید، نتایج اعلام شده را تأیید خواهد کرد و با عباس شیدزه یک اکثریت تشکیل خواهد داد؛ به همین سبب موضعی افراطی اختیار کردند و به جای درخواست بازشماری آرا مطالباتی را مطرح کردند که جنبه انقلابی داشت.^{۱۶} آن ها مصمم بودند شواردنازه را بلافاصله برکنار کنند و فساد، انحطاط و بی عدالتی را - که او نمادش بود - ریشه کن کنند. «من قصد ندارم به تقاضای چند فرد سیاسی یا یک مشت جوان پرچم به دست از کار

۱۲- Adjara: منطقه ای تاریخی در گرجستان که در جنوب غربی آن و در ساحل دریای سیاه و کوهپایه کوه های قفقاز واقع شده است. مرکز آن باطوم است و جمعیتی ۲۵۰ هزار نفری دارد و وسعت آن ۲ هزار و ۸۰ کیلومتر مربع است.

13- Aslan Abashidze

14- Democratic Union for Revival

15- OSCE. p.20

16- Kandelaki. p.4

کناره گیری کنم.» این پاسخ شواردناده به معترضان در آغاز اعتراضات بود.^{۱۷} او سال‌ها بعد، پس از برکنار شدن و زمانی که در تبعید می‌زیست، به اشتباه خود اعتراف کرد و گفت: «به ذهنم خطور نمی‌کرد که این جوانان پرچم به دست را، که چپ و راست می‌دویدند و روی دیوارهای شهر دیوانویسی می‌کردند، جدی بگیرم. اشتباه کردم.»^{۱۸}

اهداف و مقاصد

مدت‌ها قبل از برگزاری انتخابات، گروه‌های مخالف زمینه را برای تغییر در جامعه گرجستان آماده کرده بودند. آن‌ها در آغاز با توسل به فعالیت‌های جمعی و رسانه‌های عمومی کوشیدند توجه همگان را به تاثیر فساد فراگیر بر همه ابعاد زندگی در گرجستان جلب کنند. سپس تلاش کردند بر بی‌تفاوتی مردم به مشارکت دموکراتیک، که بر اثر نزدیک به یک قرن تسلط یک نظام تک‌حزبی بر کشور نهادینه شده بود، فائق شوند. هر دو هدف به این منظور تدبیر شده بود که مردم را به لزوم تغییر متقاعد کند و آن‌ها را مجاب کند که تغییر را می‌توان از طریق صندوق رأی تحمیل کرد.

یکی از رهبران بلامنازع، جنبش مقاومت مدنی جوانان موسوم به «کمارا»^{۱۹} بود. این گروه که از جنبش مقاومت مدنی موسوم به آتپورا! (Otpor!)^{۲۰} در صربستان الگو گرفته و شدیداً تحت تاثیر آن بود، مبتکرانه طرح‌های متعددی را برای مبارزه با فساد و بی‌تفاوتی مدنی به اجرا گذاشت. کمارا در اولین زورآزمایی خود، مقابل فساد در دانشگاه‌ها موضع اعتراضی گرفت.^{۲۱} به دنبال آن یک پروژه «فعالیت‌های خیابانی»

17- Ibid

18- Ibid. p.1

19- Kmara

۲۰- Otpor! یا آتپورا: یک تشکیلات سیاسی در صربستان که در سال ۱۹۹۸ تأسیس و در سال ۲۰۰۴ منحل شد. این نهاد در آغاز به عنوان یک گروه مدنی برای اعتراض به سیاست‌های مقام‌های رسمی صربستان در زمان اسلوبودان میلوسویچ تشکیل شد ولی خیلی زود به یک جنبش تبدیل شد. پس از برافتادن میلوسویچ در سال ۲۰۰۰، آتپورا! به یک نهاد نظارتی-سیاسی برای نظارت بر فعالیت‌های سیاسی مبدل شد. بالاخره در سال ۲۰۰۳ آتپورا! برای مدت کوتاهی به یک حزب سیاسی تبدیل شد اما به علت این که نتوانست حداقل درصد آرای لازم را در انتخابات کسب کند خیلی زود منحل شد.

21- Jakopovich, Dan. "The 2003 "Rose Revolution" in Georgia: A Case Study in High Politics and Rankand-File Execution." *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, vol. 15, no. 2, 2007, pp.211-220. p.214-215.

به اجرا گذاشت که طی آن کنشگران وابسته به این گروه تعدادی پوستر، برچسب و اعلامیه توزیع کردند که روی آن شعار کمارا درج شده بود؛ «دیگر بس است»^{۲۲}. مرحله بعدی «مرحله بسیج نیروها» بود. کمارا در رادیو و تلویزیون‌هایی که با مخالفان همراه بودند، برای رویدادهایی که قرار بود برگزار شود، تبلیغ می‌کرد تا مردم را به سمت مناظره‌ها، میتینگ‌ها و کنسرت‌ها بکشاند.^{۲۳} شبکه تلویزیونی «روستاوی ۲»^{۲۴} که با کمارا همراهی می‌کرد با پخش یک رشته آگهی‌های تجاری، شوارندازه و همدستانش را به عنوان یک باند فاسد به مردم معرفی کرد.^{۲۵} برای نمونه در یک آگهی تجاری، ساختمانی در حال فروریختن و مردم نیازمند را نمایش داد، همراه با شعار «فروریختن بس است»^{۲۶}. چندی بعد با افزودن پسوندد و پیشوندی هوشمندانه به این شعار و بازی با کلمات، هم‌صدا آن شعار را به شعار دیگری تبدیل کرد: «شوارندازه بس است»^{۲۷} در پایان کمارا یک ماه قبل از برگزاری انتخابات، کارزاری را به نام «کارزار رأی براندازی»^{۲۸} راه انداخت. فعالان حزب «جنبش اتحاد ملی گرجستان»^{۲۹}، که حزب اصلی در جناح مخالف محسوب می‌شد، هم کارزار مشابهی به راه انداختند. رهبران این کارزارها منزلت و کرامت انسانی را مبحث اصلی مبارزه انتخاباتی قرار دادند تا از باور مردم به این که گرجستان باید «مثل یک کشور عادی» شود بهره‌برداری کنند.^{۳۰} سیستم فاسد وقت نه تنها به اراده مردم وقعی نگذاشت بلکه - مهم‌تر از آن - با سوءاستفاده از بودجه کشور شهروندان را از منابع ضروری محروم کرد.^{۳۱} همزمان، «جامعه بین‌المللی

22- Duda, Aleksandra. *When "It's Time" to Say "Enough!"*. March 2010. University of Birmingham, PhD Dissertation. *University of Birmingham Research Archive*, p.191.

23- Ibid

۲۴- Rustavi2: شبکه تلویزیونی خصوصی و بسیار موفق در گرجستان که در سال ۱۹۹۴ تأسیس شد و هنوز فعال است.

25- Angley. p.49

26- Hash-Gonzalez. p.52

27- Ibid

28- "Get Out the Vote Campaign".

۲۹- The National Movement: حزبی که به رهبری میکائیل ساآکاشویلی در سال ۲۰۰۱ بنیاد گذاشته شد و در سال ۲۰۱۷ اساس آن برچیده شد. موضع سیاسی آن راست میانه و مرام آن ملی‌گرایی بود.

30- Hash-Gonzalez. p.89

31- Ibid

برای انتخابات عادلانه و دموکراسی^{۳۲} و «جامعه وکلای جوان گرجستان»^{۳۳} با تلاش در جهت تشکیل گروه‌های نظارت بر انتخابات تشریک مساعی کردند.^{۳۴} به گفته یکی از کنشگران، همه این تلاش‌ها آماده کردن جامعه و به نوعی «دست گرمی» برای انتخابات پیش رو بود.^{۳۵}

دو روز بعد از برگزاری انتخابات، هنگامی که نیروهای مخالف یقین حاصل کردند که تقلبات فاحشی در انتخابات روی داده است، گروه‌های پیش‌تاز در صفوف مخالفان، در یک اقدام مشترک دست به حرکتی اعتراضی زدند.^{۳۶} روز ۶ نوامبر نتیجه انتخابات در آجارا اعلام شد و روز ۷ نوامبر موعد اولتیماتوم مخالفان برای پایان بخشیدن به تقلبات انتخاباتی به سر رسید؛ بدون آن که به مطالبات آن‌ها پاسخ مطلوب داده شود. پس از آن، اعتراضات اوج گرفت و طیف وسیع مطالبات مخالفان حکومت در یک درخواست واحد تبلور پیدا کرد: استعفای ادوارد شواردنادزه از سمت ریاست جمهوری.^{۳۷}

تا روز ۱۴ نوامبر چندین تن از شخصیت‌های اپوزیسیون مردم را به «مقاومت مدنی کامل» فراخواندند؛ این دعوت با استقبال بی‌سابقه شهروندان مواجه شد.^{۳۸} گروهی از معترضان با اراده‌ای خلل‌ناپذیر، مقابل پارلمان بست نشستند و حاضر به ترک آن مکان نشدند؛ آن‌ها با پوشش گرم - چتر و کلاه - سرمای زمستان را بر خود هموار کردند. هوادارانی که در نزدیکی مرکز فعالیت‌های اعتراضی کار یا زندگی می‌کردند با آوردن غذای گرم، چای و سرپناه پلاستیکی برای مصون نگه داشتن معترضان از باد و باران، به کنشگران یاری رساندند.^{۳۹}

۳۲- The International Society for Fair Elections and Democracy (ISFED): یک نهاد بی‌طرف، غیردولتی و غیرانتفاعی که در سال ۱۹۹۵ در تفلیس، پایتخت گرجستان، تأسیس شد. این مرکز که دارای پنج دفتر در سراسر کشور است مسئول نظارت بر انتخابات، تأمین خدمات پشتیبانی برای دولت‌های خودمختار محلی و اصلاحات در کشور، بهبود مشارکت جامعه مدنی در امر اصلاحات و حمایت از فعالان حقوق بشری است که برای رفع تبعیض از ارائه خدمات دولتی به شهروندان فعالیت می‌کند.

33- The Georgian Young Lawyers Association (GYLA).

34- Angley. p.51

35- Hash-Gonzalez. p.49

36- Karumidze & Wertsch. p.4

37- Ibid. p.10

38- Ibid

39- Hash-Gonzalez. p.70

روز ۲۲ نوامبر با حرکت معترضان به سوی پارلمان و عدم مقاومت نیروهای امنیتی و پلیس محافظ ساختمان پارلمان، نافرمانی مدنی به اوج خود رسید. معترضان با گل‌های سرخ رُز در دست (به همین سبب به این انقلاب، انقلاب گل سرخ هم گفته می‌شود) وارد صحن مجلس شدند؛ شواردنازه که در حال ایراد خطابه‌ای برای نمایندگان بود ناگهان با فریاد «استعفا! استعفا! استعفا!»^{۴۰} جمعیت مواجه شد و در میان جنجالی که به راه افتاد به کمک محافظان شخصی‌اش به خارج از صحن مجلس هدایت شد؛ او روز بعد، از پایتخت گریخت و از سمت خود کناره‌گیری کرد.

رهبری

سه گروه، بازیگران اصلی انقلاب رُز بودند که عملاً از سایر انقلاب‌های رنگین (مانند انقلاب نارنجی در اوکراین) الهام گرفته بودند. این سه گروه مشتمل بود بر یک شبکه از کنشگران مدنی جوان، اپوزیسیون سیاسی و نهادهای رسانه‌ای هوادار مخالفان. کمارا، که نهاد شبکه جوانان کنشگر مدنی بود، به نحو احسن از تبلیغات و به کارگرفتن طنز و شوخی در فعالیت‌های خود بهره‌برداری کرد.^{۴۱} کمارا در تمام مدت مبارزه، مطبوعات

40- Ibid. p.16

41- Kandelaki. pp.5-6

را به رسانه‌ای کردن فعالیت‌هایش تشویق می‌کرد؛ زیرا همان‌طور که لیکا سانیکیز^{۴۲}، از فعالان این شبکه، می‌گوید آن‌ها بر این باور بودند که حضور رسانه‌های دسته‌جمعی «تضمین موثری» است برای این که دولت در واکنش به اعمال کنشگران به خشونت متوسل نشود.^{۴۳} در عین حال، توسل به شوخی و طنز موجب تقلیل بی‌تفاوتی مردم نسبت به شرکت در انتخابات می‌شد. صحنه‌های ساختگی تشیع جنازه برنامه اقتصادی دولت و برپا کردن بیرق‌هایی که به رهگذران امکان می‌داد به صورت ساختگی وانمود کنند که شواردنازه را در توالد انداخته و رویش سیفون آب را کشیده‌اند، به مردم عادی حس مشارکت می‌داد.^{۴۴}

مطرح‌ترین شخصیت میان رهبران سیاسی فعال در طیف اپوزیسیون میکائیل ساآکاشویلی، رهبر حزب «جنبش اتحاد ملی گرجستان»، بود. جنبش اتحاد ملی گرجستان، همانند جنبش مقاومت مدنی کمارا، از ظرفیت تشکیلاتی بالایی برخوردار بود، ولی بی‌تردید شخصیت پرجاذبه و اجتماعی رهبر حزب نقش موثری در پیشبرد اهداف و موفقیت این

42- Lika Sanikize

43- Anglely. p.48

44- Kandelaki. p.8

حزب ایفا کرد. ساآکاشویلی برخلاف رقابیش، که کماکان از همان شیوه‌های قدیمی متداول در شوروی سابق در روابط عمومی استفاده می‌کردند، در غرب زندگی و تحصیل کرده بود و از سیاستمداران غربی راهکارهای تمرین روابط عمومی را آموخته بود و از آن‌ها به موثرترین وجه استفاده می‌کرد. او به میان مردم می‌رفت و با آن‌ها صحبت می‌کرد، با مردم دست می‌داد، بر سر بچه‌ها دست نوازش می‌کشید و از این نوع ژست‌های متداول میان سیاستمداران غربی زیاد می‌گرفت.^{۴۵} ساآکاشویلی جوان بود، راحت حرفش را می‌زد و در محله‌های مسکونی بین مردم می‌رفت و از موضوعاتی صحبت می‌کرد که مردم را بیش‌تر درگیر خود کرده بود؛ مانند اصلاحات در نظام آموزشی و فساد حاکم بر کشور. به همین سبب مردم او را از خودشان حس می‌کردند.^{۴۶} در یک کلام، پیام او برای مردم رستگاری اقتصادی و سیاسی بود.^{۴۷}

سومین گروه از بازیگران اصلی انقلاب گل سرخ، رسانه‌های جمعی هوادار و هم‌فکر با مخالفان نظام بودند. مهم‌ترین آن‌ها رسانه «روستاوی ۲» بود.^{۴۸} این رسانه در راه مستند کردن فعالیت‌های کمارا کوشش بسیار کرد و در طول مبارزه عملاً میان این رسانه و کمارا نوعی همکاری و مشارکت غیررسمی شکل گرفت.^{۴۹} چندین آگهی تجاری کمارا که در آن فساد هیئت حاکمه و دستگاه شواردنادزه به شکل برجسته‌ای مورد تأکید قرار گرفته بود از طریق این رسانه منتشر شد.^{۵۰} این کانال تلویزیونی چندین بار فیلم «سرنگون ساختن یک دیکتاتور»^{۵۱} را نمایش داد که روایت سرنگون‌شدن اسلو بودان میلوسوویچ در صربستان بود.^{۵۲} بلافاصله پس از انتخابات، این رسانه فیلمی

45- Jones, Stephen F. "The Rose Revolution: A Revolution Without Revolutionaries?" *Cambridge Review of International Affairs*, vol. 19, no. 1, 2006, pp.38-48. p.48

46- Hash-Gonzalez. pp.46-47

47- Jones. p.43

48- Ibid

49- Anglely. p.48

50- Anglely. p.49

۵۱- برگرفته از وبسایت [International Centre for Non violent Conflicts](http://www.nonviolent-conflict.org/bringing-dictator-farsi/) (ICNC):

<https://www.nonviolent-conflict.org/bringing-dictator-farsi/>.

52- Foer, Franklin. "[Regime Change, Inc.](#)" *The New Republic*, 25 April, 2005.

از یک نظرسنجی همگانی را - که بخشی از هزینه انجام آن، از سوی خود این رسانه تامین شده بود - پخش کرد که در زیر سوال بردن نتایج تقلب‌آمیز انتخابات نقش موثری ایفا کرد.^{۵۳}

فضای مدنی

با استقلال گرجستان از اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱، موجی از خوش‌بینی در جامعه ایجاد شده بود، اما این جو مثبت تا سال ۲۰۰۳ به نحو چشمگیری کاهش یافت. به دنبال استقلال گرجستان و جدایی از شوروی، زویاد گامساخوردیا^{۵۴} - که از دیرباز یک شخصیت مخالف شناخته می‌شد - به مقام ریاست جمهوری برگزیده شد. گامساخوردیا در مقاله‌ای که در یادبودش نوشته شد، مردی توصیف شده بود که فقط «زمانی که از ادبیات سخن می‌گوید مستدل و خردمندانه می‌اندیشد». سیاست‌های قومی یک‌سویه و موارد عدیده نقض فاحش حقوق بشر در نهایت به برکنارشدن قهرآمیز او از قدرت منجر شد.^{۵۵} در سال ۱۹۹۵ هنگامی که ادوار شواردنادزه، رقیب دیرباز گامساخوردیا، قدرت را به دست گرفت گرجستان به یک کشور ویران و درهم‌شکسته تبدیل شده بود. در سال‌های اول ریاست جمهوری شواردنادزه پیشرفت‌هایی حاصل شد؛ تدوین قانون اساسی جدید، برگزاری انتخابات، کاهش تورم و افزایش سود ناشی از عبور خطوط لوله نفتی از گرجستان از جمله دستاوردهای آن دوران بودند. شواردنادزه از محبوبیت زیادی برخوردار بود و رهبران آینده اپوزیسیون مانند ساآکاشویلی در هیئت دولت حاکم مصدر کار بودند.^{۵۷}

53- Kandelaki. p.9

۵۴- Zviad Gamsakhurdia (۱۹۳۹ - ۱۹۹۳): سیاستمدار، فعال سیاسی ضد حکومت، محقق و نویسنده گرجی که اولین رئیس‌جمهور منتخب پس از استقلال گرجستان از شوروی بود. وی در حین دوران ریاست جمهوری‌اش به طرز مشکوکی درگذشت.

55- McCauley, Martin. "Obituary: Zviad Gamsakhurdia." *The Independent*, 25 Feb. 1994.

56- Helsinki Watch. *Conflict in Georgia: Human Rights Violations by the Government of Zviad Gamsakhurdia*. Human Rights Watch, 1991. Web.

57- Hash-Gonzalez. p.135

با این همه، این دوران دیری نپایید. فساد سیاسی که در کشور نهادینه شده بود بیش از دیگر عوامل تضعیف کشور را تشدید می کرد.^{۵۸} فساد به همه جا، از دانشگاه ها تا زیرساخت های ملی، رسوخ کرده بود^{۵۹} و منابعی را که می توانست موجد اخذ مالیات شود همراه با ظرفیت دولت در انجام وظایف اساسی و بنیادی - نظیر پرداخت مستمری بازنشستگان و حقوق کارمندان دولت - تقلیل داده بود.^{۶۰} تا اوایل سال ۲۰۰۰، فقط ۴ درصد فارغ التحصیلان دانشگاه های گرجستان قادر به یافتن شغل بودند.^{۶۱} در سال ۲۰۰۳ گرجستان در رده بندی سازمان شفافیت بین المللی^{۶۲} رتبه ۱۲۴ را از میان ۱۳۳ کشور احراز کرد و حکومت آن در مسیر تبدیل شدن به حکومتی ناکارآمد بود که

58- Jones. p.38

59- Hash-Gonzalez. p.36

60- Kandelaki. p.3

61- Kandelaki. p.6

62- [CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX](#) 2003. Transparency International.

کنترل اوضاع را به کلی از دست داده است.^{۶۳} همراه با این تحولات، شکاف میان رئیس جمهور و ملت و انزوای شواردنازه بیش تر شد.^{۶۴} اعتراضات سیاسی متداول بود ولی این اعتراضات از حیث وسعت محدود و از حیث زمانی زود گذر بود.^{۶۵}

پیام و مخاطبان

پیامی که نیروی پیشران انقلاب گل سرخ (انقلاب رُز) بود، در اسم جنبش مدنی کمارا مستتر است. معنای لغوی این کلمه (بس است!)، در نهایت سادگی انعکاس مطالبات معترضان بود. به گفته یکی از معترضان، این کلمه تبلور چیزی بود که همگان در ذهن داشتند: «نمی‌خواهم به این شیوه زندگی کنم. می‌خواهم طور دیگری زندگی کنم.»^{۶۶}

ائتلاف نیروهای ضد حکومتی به دلایل استراتژیکی و ایدئولوژیکی کلا بر لزوم احتراز از خشونت تاکید داشت. موفقیت براندازی اسلوبودان میلسوویچ در صربستان با شیوه‌های عاری از خشونت، درس بزرگی برای جامعه مدنی بود. کنشگران گرجی قبل از برگزاری انتخابات به صربستان رفتند تا با تکنیک‌های مبارزه بدون خشونت برای

63- Machurishvili, Nino. "Colour Protest in Post-War Georgia – Chronology of Rose Revolution." *Annals of Danubius University. International Relations*, vol. 11, no. 2, 2018, pp.152-173. p.159

64- Jones. p.40

65- Hash-Gonzalez. p.37

66- Hash-Gonzalez. p.50

افزایش فشار بر نظام‌های غیر دموکراتیک آشنا شوند.^{۶۷} کمارا از آتپورا الهام گرفت و تا آن‌جا تحت تاثیر مثبت آن گروه واقع شد که حتی نمادی را که آن‌ها برگزیده بودند (یک دست مشت کرده) اختیار کرد.^{۶۸}

جبهه ضد شواردنازه احساس کرده بود که سربازان و افسران پلیس هم راغب به اعمال خشونت نیستند. یکی از کشگران می‌گفت: «بر من معلوم بود که آن مردان جوان و سربازان که در لباس نظامی در آن‌جا [خیابان] ایستاده بودند، مثل مردم عادی دوران بد سال‌های ۱۹۹۱ - ۱۹۹۷ را زندگی کرده بودند. من مطمئن بودم که آن‌ها به سوی مردم شلیک نخواهند کرد.»^{۶۹} درستی این باور در اوج انقلاب و زمانی که سربازان به معترضان اجازه دادند وارد ساختمان پارلمان شوند، ثابت شد. یکی از اعضای «جنبش اتحاد ملی» به خاطر می‌آورد: «آن‌ها نمی‌توانستند به ما شلیک کنند؛ تعداد ما به قدری زیاد بود که نمی‌توانستند. به علاوه، نمی‌خواستند شلیک کنند ... همه‌شان در نهایت گفتند: "ما کاری نخواهیم کرد." پس ما وارد ساختمان شدیم و کنترل ساختمانی را که دولت در حال برگزاری نشست در آن بود به دست گرفتیم.»^{۷۰}

By Zaraza, CC BY-SA 3.0

67- Angley. p.46

68- Kandelaki. p.11

69- Hash-Gonzalez. p.67

70- Ibid. p.77

نتیجه‌گیری

انقلاب رز تحولی بزرگ و واقعی در گرجستان به بار آورد؛ بخش عمده نخبگان پیشین از کار برکنار شدند، اصلاحات اقتصادی به شکل جدی دنبال شد، دستگاه دیوانسالاری ملزم به جوابگویی و مسئولیت‌پذیری بیش‌تر شد و ظرفیت و انضباط در حکومت افزایش یافت.^{۷۱} فقط یک سال پس از انقلاب، وضعیت اقتصاد و میزان مالیات‌های جمع‌آوری‌شده به حدی بهبود یافت که دولت توانست تمام دیون معوقه خود را به معلم‌ها، بازنشسته‌ها و سایر کارمندان خود پرداخت کند.^{۷۲} تا سال ۲۰۰۵ موجودی خزانه دولت پنج برابر شد، یک کارزار مبارزه با فساد در ابعاد وسیع به راه افتاد و صنعت گردشگری به بالاترین حد خود از زمان استقلال کشور رسید.^{۷۳}

اما به کار خطیر بنیادنهادهای بلندمدت دموکراتیک در کشور توجه لازم نشد. این امر یکی از عوامل رفتار مستبدانه دولت بود. به طوری که ساآک‌شویلی در دور

71- Jones. p.34

72- Wertsch, James V. "Georgia as a Laboratory for Democracy." *Demokratisatsiya*, vol. 13, no. 4, 2005, pp.519-535. p.522 [http://georgia.tsu.edu.ge/files/01-Politics/State-Building/Wertsch-2006%20\(to%20Politics_Democracy\).pdf](http://georgia.tsu.edu.ge/files/01-Politics/State-Building/Wertsch-2006%20(to%20Politics_Democracy).pdf)

73- *Georgia Since the Rose Revolution: a Story of a Democratic Transition*. Tbilisi: 2012. print. pp.4-5

دوم ریاست جمهوری‌اش به نحو فزاینده‌ای محبوبیت خود را در میان مردم از دست داد و دزدسالاری بر کشور حاکم شد.^{۷۴} با همه این‌ها، شکست او در انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۱۳ در واقع سابقه‌ای در امر جابه‌جایی مسالمت‌آمیز قدرت در کشور، بدون توسل به منازعه و به شیوه‌ای عادلانه، بر جا گذاشت. پیروزی‌هایی از این دست نشان می‌دهد که انقلاب رز مسیر حرکت کشور را از فساد و رکود به سوی آزادی و رونق تغییر داد. به گفته یکی از رهبران برجسته اپوزیسیون، با این انقلاب «مردم گرجستان برای اولین بار، از زمان کسب استقلال، احساس پیروزی کردند ... احساس کردند که برنده شده‌اند. ... مردم هنوز هم از فقر رنج می‌برند و با همان مشکلات اقتصادی و غیره دست به گریبانند ... اما به مراتب خود را از گذشته قوی‌تر احساس می‌کنند؛ گویی منزلت و کرامت خود را باز یافته‌اند.»^{۷۵}

74- Karatnycky, Adrian. "[The Rise and Fall of Mikheil Saakashvili.](#)" *Politico*, 2 Feb. 2018.

75- Karumidze & Wertsch. Interview with Zurab Zhvania interview. p.42

بیش تر بخوانید:

News & Analysis

- Angley, Robyn E. "Escaping the Kmara Box: Reframing the Role of Civil Society in Georgia's Rose Revolution." *Studies of Transition States and Societies*, vol. 5, no. 1, 2013, pp. 42–57.
- Arnold, Chloe. "Georgia returns to normal after bloodless revolution." *The Independent*, 24 Nov. 2003. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/georgia-returns-tonormal-after-bloodless-revolution-79734.html>.
- Duda, Aleksandra. *When "It's Time" to Say "Enough!"*. March 2010. University of Birmingham, PhD Dissertation. *University of Birmingham Research Archive*, <https://core.ac.uk/download/pdf/75977.pdf>.
- Karatnycky, Adrian. "The Rise and Fall of Mikheil Saakashvili." *Politico*, 2 Feb. 2018. <https://www.politico.eu/article/the-rise-and-fall-of-mikheil-saakashvili/>
- Karumidze & Wertsch. Interview with Zurab Zhvania interview. p. 42
- Jones, Stephen F. "The Rose Revolution: A Revolution Without Revolutionaries?" *Cambridge Review of International Affairs*, vol. 19, no. 1, 2006, pp. 38–48.
- Kandelaki, Giorgi. *Georgia's Rose Revolution: A Participant's Perspective*. USIP, 2006. Web. <https://www.usip.org/publications/2006/07/georgias-rose-revolution-participants-perspective>.
- Machurishvili, Nino. "Colour Protest in Post-War Georgia - Chronology of Rose Revolution." *Annals of Danubius University. International Relations*, vol. 11, no. 2, 2018, pp. 152–173. p. 159.
- Piper, Elizabeth. "Georgian opposition moves to 'total' tactics: Mass protests planned for today." *Reuters*, 17 Nov. 2003. Accessed via *LexisNexis* http://www.lexisnexis.com/us/Inlib/results/docview/docview.do?docLinkInd=true&risb=21_rmat=GNBFI&sort=BOOLEAN&startDocNo=701&resultsUrlKey=29_T28539816187&cisb=22_T28539816186&treeMax=true&treeWidth=0&csi=459521&docNo=707
- Strauss, Julius. "Shevardnadze besieged as Georgia erupts." *The Telegraph*, 15 Nov 2003 .. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/1446805/Shevardnadzebesieged-as-Georgia-erupts.html>.
- Wertsch, James V. "Georgia as a Laboratory for Democracy." *Demokratisatsiya*, vol. 13, no. 4, 2005, pp. 519–535. p. 522 http://georgica.tsu.edu.ge/files/01-Politics/State-Building/Wertsch-2006%20to%20Politics_

[Democracy\).pdf](#)

Books

- *Georgia Since the Rose Revolution: A Story of a Democratic Transition*. Tbilisi: 2012. print.
- Hash-Gonzalez, Kelli. *Popular Mobilization and Empowerment in Georgia's Rose Revolution*. Lanham, Maryland: Lexington Books, 2012.
- Karumidze, Zurab & Wertsch, James V. *Enough!: The Rose Revolution in the Republic of Georgia*. New York: Nova Science Publishers, 2005. Print.

Videos

- “After the Revolution - Georgia.” *YouTube*. 9 Nov, 2007 <https://www.youtube.com/watch?v=gvpVWuOHmN4>
- “Archival Video: Rose Revolution Ousts Eduard Shevardnadze.” *RFE/RL*. 7 July, 2014. <https://www.rferl.org/a/georgia-shevardnadze-archive/25448051.html>.
- “*Republic of Georgia/Kmara – Enough!/The Rose Revolution*” *YouTube*. 7 May, 2011.
- “[Bringing Down a Dictator](#)”. International Center on Nonviolent Conflict (ICNC).

Rose Revolution Georgia, Tbilisi 2003. [Zaraza](#)

The Rose Revolution: When Georgia said “Enough!”

Vision & Motivation

Crumbling cities, endemic poverty, an eternal leader, and corruption as a way of life; this was Georgia in 2003. Twelve years after independence from the Soviet Union and the brutal civil war that followed, the country had a post-apocalyptic feel. It even had zombies.

“For 200 years the Georgian people...never expressed what they had in their hearts, but did what they were required to do. A person remembered that he couldn’t say what he thought.

He was a zombie.”¹ But if Georgians were zombies, their leader was a mummy. Eduard Shevardnadze had ruled with brief interruptions for over 20 years, first coming to power in 1972. Surrounded by wealth, he had managed to embalm the old ways of corruption and electoral fraud into Georgia, preserving them, and himself, well after the death of the Soviet Union.

Predictably, the general attitude towards political participation was nihilistic and distrustful.² However, an increasing number of the young and well-educated were growing tired of Georgia’s social, economic, and political inertia. They came to see Shevardnadze’s 26 year rule as directly responsible for their country’s stagnation. In the words of one, “Shevardnadze’s face was the sum of all evil and the hope to get rid of it...at a certain point it became ‘if we get rid of him, we will get rid of our problems.’”³ Getting rid of Shevardnadze became a question of unseating his party in the November 2003 parliamentary elections, which were regarded as a critical “dress rehearsal” for the 2005 presidential elections.⁴

Even by the standards of Georgian politics, the 2003 elections proved highly corrupt. Independent exit polls and parallel vote

1. Hash-Gonzalez, Kelli. *Popular Mobilization and Empowerment in Georgia’s Rose Revolution*. Lanham, Maryland: Lexington Books, 2012. Print. p.26

2. Kandelaki, Giorgi. *Georgia’s Rose Revolution: A Participant’s Perspective*. USIP, 2006. Web. <https://www.usip.org/publications/2006/07/georgias-rose-revolution-participants-perspective>. p.8

3. Hash-Gonzalez. p.38

4. Angley, Robyn E. «Escaping the Kmara Box: Reframing the Role of Civil Society in Georgia’s Rose Revolution.» *Studies of Transition States and Societies*, vol. 5, no.1, 2013, pp.42-57. p.47

tabulations (PVT) sharply contradicted the official election results, which put Shevardnadze’s “For a New Georgia” bloc first in number of votes.^{5,6} Opposition leader Mikhail Saakashvili, whose party had come first according to the PVT, compared Shevardnadze to a card thief stealing the people’s votes and a united opposition rally was mobilized shortly after the results. The size of the rally exceeded all expectations.⁷

Protest fervor increased when the results of Georgia’s Adjara region were announced. The region was ruled as a de-facto feudal fief by strongman Aslan Abashidze. The official election

5. Kandelaki. p.4

6. *Georgia Parliamentary Elections 2 November 2003 OSCE/ODIHR Election Observation Mission Report, Part 1*. Warsaw: OSCE, 2004. Web. <https://www.osce.org/odihr/elections/georgia/22206?download=true>. p.20

7. Karumidze, Zurab & Wertsch, James V. *Enough!: The Rose Revolution in the Republic of Georgia*. New York: Nova Science Publishers, 2005. Print. p.4

results put Abashidze’s “Union of Democratic Revival” party second nationwide at 18.84%, a number which strained all credulity.⁸ Protesters believed that Shevardnadze would validate these results despite sharp criticism and form a majority with Abashidze, so they radicalized their demands from recount to revolution.⁹ They were determined to oust Shevardnadze at once, and uproot the corruption, decadence, and injustice he symbolized. “I do not intend to resign at the demand of individual politicians and a few dozen young people waving flags”, Shevardnadze declared at first.¹⁰ Years later, deposed and in exile, he admitted his mistake, “I did not think to pay serious attention to these young people running around with flags and drawing graffiti on the streets. I was wrong.”¹¹

Goals and Objectives

Long before the elections were held, opposition groups had been laying the groundwork for a change in Georgian society. First, using mass actions and mass media, they sought to draw attention to how the corruption endemic impacted all aspects of life in Georgia. Second, they worked to overcome the people’s apathy to democratic participation, calcified under a near century of non-competitive one-party rule. Both objectives were designed to convince people of the need for change and

8. OSCE. p.20

9. Kandelaki. p.4

10. Ibid

11. Ibid. p.1

persuade them that change was possible through the ballot box. One of the undisputed leaders was the civic group Kmara. Modelled and heavily influenced by the Serbian civic protest movement Otpor!, Kmara planned several initiatives designed to combat both corruption and civic apathy. In their first show of strength, Kmara launched protests against official corruption in universities.¹² A “Street Activities Project” followed, where they distributed posters, stickers, t-shirts, and leaflets with the Kmara slogan, which translates to “Enough!”.¹³ Next was Kmara’s “Mobilization Phase.” Kmara advertised events on television and on the radio, drawing people to debates, meetings and concerts.¹⁴ A series of commercials on the sympathetic “Rustavi 2” network also helped paint Shevardnadze and his bloc as a gang of corrupt officials.¹⁵ For example, one commercial showed a crumbling building and needy people with the Georgian words ‘*kmara vardnas*’ or ‘enough of falling!’¹⁶ Later, with clever prefixing and suffixing, this evolved to ‘*kmara she- vardna- dzes*’ - enough of Shevardnadze!¹⁷

12. Jakopovich, Dan. “The 2003 “Rose Revolution” in Georgia: A Case Study in High Politics and Rank-and-File Execution.” *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, vol. 15, no. 2, 2007, pp.211-220. p.214-215

13. Duda, Aleksandra. *When “It’s Time” to Say “Enough!”*» March 2010. University of Birmingham, PhD Dissertation. *University of Birmingham Research Archive*, <https://core.ac.uk/download/pdf/75977.pdf>. p.191

14. *ibid*

15. Anglely. p.49

16. Hash-Gonzalez. p.52

17. *Ibid*

Finally, Kmara ran a “Get Out the Vote Campaign” in the month prior to the election. Activists from the leading opposition party, National Movement, ran a similar campaign. Leaders employed dignity as a central theme, appealing to people’s belief that Georgia should be like a ‘normal country.’¹⁸ The corrupt status quo disregarded popular will and, more importantly, misused the national budget and deprived citizens of essential resources.¹⁹ Simultaneously, the International Society for Fair Elections and Democracy (ISFED) and the Georgian Young Lawyers Association (GYLA) did their part by organizing major vote observation efforts.²⁰ All this amounted to what one activist described as the “pre-heating” of society for the upcoming elections.²¹

When it became clear to the opposition that significant election tampering had taken place, the leading opposition blocs united in protest two days after the elections.²² On November 6, the results from Adjara were announced and on November 7, an ultimatum from the opposition demanding an end to electoral corruption expired unfulfilled. Thereafter, protests became more numerous and the various demands of the opposition crystallized into one: the resignation of President Shevardnadze.²³ By November 14, several opposition figures called for “full

18. Ibid. p.89

19. Ibid

20. Angley. p.51

21. Hash-Gonzalez. p.49

22. Karumidze & Wertsch. p.4

23. Ibid. p.10

civil disobedience” and citizens responded enthusiastically.²⁴ A determined core of protesters maintained a constant presence in front of parliament, dressing in extra warm clothing and taking umbrellas to combat the terrible weather. Supporters who lived or worked at the epicenter brought food and tea to them and long plastic sheets were delivered, which people held overhead to stay dry.²⁵

The height of the civil disobedience came on November 22, when protesters moved towards the parliament and, without opposition from security or police forces, entered the building. Brandishing red roses and interrupting parliament as Shevardnadze was giving his opening remarks, they swarmed

24. Ibid

25. Hash-Gonzalez. p.70

into the chamber to Saakashvili’s shouts of “Resign! Resign! Resign!”²⁶ Shevardnadze was hurried out by his own bodyguards, fled the capital, and resigned the next day.

Leadership

Three groups played significant leadership roles in the Rose Revolution. Mirroring other successful color revolutions, this included a youthful civic activism network, the political opposition, and sympathetic media organs. Kmara represented the youth and employed brand promotion and use of humor to great effect.²⁷ Throughout, Kmara encouraged media coverage of their actions because, as Kmara activist Lika Sanikize explained, they viewed the presence of media as “one of the main guarantees” against violent state action.²⁸ Meanwhile, Kmara’s use of humor helped overcome voter apathy. Staging mock funerals for the government’s economic plan and erecting banners where a passersby could pretend to flush Shevardnadze down the toilet helped create a feeling of participation among ordinary Georgians.²⁹

Among the ranks of the political opposition, the foremost leader was Mikheil Saakashvili, head of National Movement. Like Kmara, National Movement had high organizational capacity, but they also benefited from their leader’s effective

26. Ibid. p.16

27. Kandelaki. pp.5-6

28. Angley. p.48

29. Kandelaki. p.8

public persona and charisma. Unlike his rivals who continued to use Soviet-style public relations techniques, Saakashvili had spent time living and studying in the west and employed the full arsenal of Western politicians: walkabouts, glad-handing, baby-codling, and more.³⁰ He was young, spoke freely, and cultivated an image of closeness with the people, coming to constituents’ neighborhoods and addressing the issues that concerned people the most, such as educational reform and corruption.³¹ In short, Saakashvili carried the promise of economic and political salvation.³²

30. Jones, Stephen F. “The Rose Revolution: A Revolution Without Revolutionaries?” *Cambridge Review of International Affairs*, vol. 19, no. 1, 2006, pp.38-48. p.48

31. Hash-Gonzalez. pp.46-47

32. Jones. p.43

The final part of the Rose-revolution triad was sympathetic media. The most prominent of these media outlets was Rustavi-2.³³ An informal partnership developed between Kmara and Rustavi-2, who went to great lengths to document Kmara’s activities.³⁴ Several of Kmara’s commercials highlighting the corruption of Shevardnadze were shown on Rustavi-2.³⁵ The channel also repeatedly broadcasted the film “Bringing Down a Dictator” which told the story of the overthrow of Milosevic in Serbia.³⁶ After the election, they co-sponsored and immediately televised an independent exit poll, which was crucial to undermining the fraudulent results.³⁷

Civic Environment

The widespread optimism which accompanied Georgia’s independence from the Soviet Union in 1991 had been significantly eroded by 2003. Following independence from the Soviet Union, longtime political dissident Zviad Gamsakhurdia became Georgia’s president. Described in one obituary as “only rational when discussing literature”, Gamsakhurdia’s monoethnic policies and various human rights violations led

33. Ibid

34. Angley. p.48

35. Angley. p.49

36. Foer, Franklin. “Regime Change, Inc.” *The New Republic*, 25 April, 2005. <https://newrepublic.com/article/68175/regime-change-inc>

37. Kandelaki. p.9

to his violent overthrow.^{38,39} When his old rival Shevardnadze took over in 1995, Georgia was a ruined and fractured country. However, Shevardnadze’s early presidency brought some improvements: a new constitution, elections, reduction of inflation, and profits from new oil pipelines through Georgia. Shevardnadze enjoyed popularity and future opposition leaders like Saakashvili were even part of his government.⁴⁰

38. McCauley, Martin. “Obituary: Zviad Gamsakhurdia.” *The Independent*, 25 Feb. 1994. <https://www.independent.co.uk/news/people/obituary-zviad-gamsakhurdia-1396384.html>

39. Helsinki Watch. *Conflict in Georgia: Human Rights Violations by the Government of Zviad Gamsakhurdia*. Human Rights Watch, 1991. Web. <https://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia91d.pdf>

40. Hash-Gonzalez. p.135

This initial period of improvement did not last. Political corruption remained thoroughly entrenched and proved especially debilitating.⁴¹ Corruption touched everything from the universities to the national infrastructure.⁴² It shrank the tax base and destroyed the state’s ability to execute its basic functions, like paying pensions or civil servant salaries.⁴³ By the early 2000s, only 4 percent of state university graduates could find employment.⁴⁴ By 2003, Georgia seemed well on the path to becoming a failed state, with Transparency International ranking Georgia 124 out of 133 on its Corruption Perceptions Index.⁴⁵ All this coincided with Shevardnadze’s increasing distance and isolation from the people.⁴⁶ Political protests occurred often, but they were small and short-lived.⁴⁷

Message & Audience

The message which drove the Rose Revolution is symbolized most straightforwardly by the name *Knara*, which simply means “Enough!.” To one activist, it summarized what was on everyone’s mind, “I don’t want to live like this. I want to live in

41. Jones. p.38

42. Hash-Gonzalez. p.36

43. Kandelaki. p.3

44. Kandelaki. p.6

45. Machurishvili, Nino. “Colour Protest in Post-War Georgia—Chronology of Rose Revolution.” *Annals of Danubius University. International Relations*, vol. 11, no. 2, 2018, pp.152-173. p.159

46. Jones. p.40

47. Hash-Gonzalez. p.37

a different way.”⁴⁸

Universally, the anti-Shevardnadze coalition stressed a message of nonviolence for strategic and ideological reasons. The success of the peaceful Serbian overthrow of Milosevic informed the civil society groups tremendously. Before the elections, Georgian activists went to Serbia to learn nonviolent techniques for building pressure on undemocratic regimes.⁴⁹ Kmara took Otpor as a direct inspiration, going as far as adopting the same emblem of a raised fist.⁵⁰

Overall, the anti-Shevardnadze camp felt soldiers and police officers were equally reluctant to unleash violence. In the words of one activist, “I knew those young men and soldiers standing there in uniforms had lived together with the regular people through the bad times from 1991-1997, so I was confident they wouldn’t shoot the people.”⁵¹ Their faith was proven when the soldiers let them enter the parliament building at the climax of

48. Hash-Gonzalez. p.50

49. Anglely. p.46

50. Kandelaki. p.11

51. Hash-Gonzalez. p.67

the Rose Revolution. One member of the National Movement recalled, “They couldn’t shoot us, there were so many of us. And they didn’t want to...they all said finally, “we won’t do anything.” We went inside and took control of the building where government sat.”⁵²

Conclusion

The Rose Revolution represented a genuine change for Georgia: a substantial portion of the old elite were removed, market reforms were vigorously pursued, bureaucratic accountability increased, and state capacity and discipline were enhanced.⁵³ Just one year after the revolution, the economy and tax collection improved so much that the government could pay off its arrears

⁵². Ibid. p.77

⁵³. Jones. p.34

to teachers, pensioners and other civil servants.⁵⁴ By 2005, the state treasury increased five-fold, a major anti-corruption campaign was launched, and tourism reached its highest level since independence.⁵⁵

However, the task of establishing long-term democratic norms was neglected. This contributed to government heavy-handedness and by Saakashvili's second term, he became increasingly unpopular and kleptocratic.⁵⁶ Even so, his loss in the 2013 presidential elections established a precedent of fair and uncontested transfers of power in Georgia. Victories

54. Wertsch, James V. “Georgia as a Laboratory for Democracy.” *Demokratisatsiya*, vol. 13, no. 4, 2005, pp.519-535. p.522 [http://georgica.tsu.edu.ge/files/01-Politics/State-Building/Wertsch-2006%20\(to%20Politics%20Democracy\).pdf](http://georgica.tsu.edu.ge/files/01-Politics/State-Building/Wertsch-2006%20(to%20Politics%20Democracy).pdf)

55. *Georgia Since the Rose Revolution: a Story of a Democratic Transition*. Tbilisi: 2012. print. pp.4-5

56. Karatnycky, Adrian. “The Rise and Fall of Mikheil Saakashvili.” *Politico*, 2 Feb. 2018. <https://www.politico.eu/article/the-rise-and-fall-of-mikheil-saakashvili/>

such as this demonstrate that the Rose Revolution corrected the country's trajectory from corruption and stagnation to freedom and prosperity. It was, in the words of one prominent opposition leader, “the first time since regaining independence that Georgians feel like winners. They have this sense that they won . . . People are still in poverty and have the same economic problems and so on, but they now feel much, much stronger than before. It was like regaining dignity.” ⁵⁷

57. Karumidze & Wertsch. Interview with Zurab Zhvania interview. p.42

Learn More

News & Analysis

- Angley, Robyn E. “Escaping the Kmara Box: Reframing the Role of Civil Society in Georgia’s Rose Revolution.” *Studies of Transition States and Societies*, vol. 5, no.1, 2013, pp.42-57.
- Arnold, Chloe. “Georgia returns to normal after bloodless revolution.” *The Independent*, 24 Nov. 2003. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/georgia-returns-to-normal-after-bloodless-revolution-79734.html>
- Duda, Aleksandra. “*When ‘It’s Time’ to Say ‘Enough!’*” March 2010. University of Birmingham, PhD Dissertation. *University of Birmingham Research Archive*, <https://core.ac.uk/download/pdf/75977.pdf>.
- Jones, Stephen F. “The Rose Revolution: A Revolution Without Revolutionaries?” *Cambridge Review of International Affairs*, vol. 19, no. 1, 2006, pp.38-48.
- Kandelaki, Giorgi. *Georgia’s Rose Revolution: A Participant’s Perspective*. USIP, 2006. Web. <https://www.usip.org/publications/2006/07/georgias-rose-revolution-participants-perspective>

- Machurishvili, Nino. "Colour Protest in Post-War Georgia - Chronology of Rose Revolution." *Annals of Danubius University. International Relations*, vol. 11, no. 2, 2018, pp.152-173. p.159
- Piper, Elizabeth. "Georgian opposition moves to 'total' tactics: Mass protests planned for today." *Reuters*, 17 Nov. 2003. *Accessed via LexisNexis*
<http://www.lexisnexis.com/us/lnlib/results/docview/docview.do?docLinkInd=true&risb=21>
- Strauss, Julius. "Shevardnadze besieged as Georgia erupts." *The Telegraph*, 15 Nov. 2003. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/georgia/1446805/Shevardnadze-besieged-as-Georgia-erupts.html>
- Wertsch, James V. "Georgia as a Laboratory for Democracy." *Demokratisatsiya*, vol. 13, no. 4, 2005, pp.519-535. p.522
[http://georgica.tsu.edu.ge/files/01-Politics/State-Building/Wertsch-2006%20\(to%20Politics_Democracy\).pdf](http://georgica.tsu.edu.ge/files/01-Politics/State-Building/Wertsch-2006%20(to%20Politics_Democracy).pdf)

Books

- *Georgia Since the Rose Revolution: a Story of a Democratic Transition*. Tbilisi: 2012. Print.
- Hash-Gonzalez, Kelli. *Popular Mobilization and Empowerment in Georgia's Rose Revolution*. Lanham, Maryland: Lexington Books, 2012.
- Karumidze, Zurab & Wertsch, James V. *Enough!: The Rose Revolution in the Republic of*

Georgia. New York: Nova Science Publishers, 2005.
Print.

Videos

“After the Revolution – Georgia.” **Youtube.** 9 Nov, 2007

<https://www.youtube.com/watch?v=gvpVWuOHmN4>

- “Archival Video: Rose Revolution Ousts Eduard Shevardnadze.” **RFE/RL.** 7 July, 2014 <https://www.rferl.org/a/georgia-shevardnadze-archive/25448051.html>